

УДК 343.13

Шабаровський Богдан Володимирович

*аспірант кафедри правосуддя та кримінально-правових дисциплін
Національного університету «Острозька академія»*

Шабаровський Богдан Владимирович

*аспірант кафедры правосудия и уголовно-правовых дисциплин
Национального университета «Острожская академия»*

Shabarovskyi Bohdan

*Postgraduate Student of the
Department of Justice and Criminal Law Disciplines of
Ostroh Academy National University*

**СПІВВІДНОШЕННЯ ПЕРЕВІРКИ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКАЗІВ У
КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ
СООТНОШЕНИЕ ПРОВЕРКИ И ИССЛЕДОВАНИЯ
ДОКАЗАТЕЛЬСТВ В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ УКРАИНЫ
CORRELATION BETWEEN CHECKING THE EVIDENCE AND
EXAMINATION THE EVIDENCE IN CRIMINAL PROCESS OF
UKRAINE**

Анотація. В статті розглянуто погляди науковців щодо того, як співвідносяться перевірка та дослідження доказів у кримінальному процесі. На основі аналізу норм Кримінального процесуального кодексу України, прийнятого 13 квітня 2012 року (із подальшими змінами), з'ясовано питання співвідношення перевірки та дослідження доказів у кримінальному процесі України. Проаналізовано, в яких значеннях вжито поняття дослідження доказів у всіх статтях Кримінального процесуального кодексу України, в яких воно зустрічається. Виходячи з

того, що перевірка доказів – це діяльність суб'єктів доказування із з'ясування змісту доказу, зіставлення доказів, збирання нових доказів, що здійснюється з метою з'ясування належності, допустимості та достовірності кожного доказу, проілюстровано, що лише в ряді статей Кримінального процесуального кодексу України дослідження доказів вживається у значення перевірки доказів. Доведено, що найчастіше законодавець під дослідженням доказів має на увазі діяльність, що охоплює збирання та перевірку доказів. Показано, що в окремих нормах Кримінального процесуального кодексу України дослідження доказів вживається в третьому значенні – як доказування, тобто, діяльність, що полягає в збиранні, перевірці та оцінці доказів і здійснюється з метою з'ясування обставин кримінального провадження. У статті обґрунтовано хибність поглядів, ніби поняття перевірки та дослідження доказів є тотожними і вживається як синоніми.

Ключові слова: доказ, доказування, перевірка доказів, дослідження доказів, кримінальний процес України.

Аннотація. В статье рассмотрены взгляды ученых о том, как соотносятся проверка и исследование доказательств в уголовном процессе. На основе анализа норм Уголовно-процессуального кодекса Украины, принятого 13 апреля 2012 (с последующими изменениями), выяснен вопрос соотношения проверки и исследования доказательств в уголовном процессе Украины. Проанализировано, в каких значениях употребляется понятие исследования доказательств во всех статьях Уголовного процессуального кодекса Украины, в которых оно встречается. Исходя из того, что проверка доказательств – это деятельность субъектов доказывания по выяснению содержания доказательства, сопоставление доказательств, собирания новых доказательств, осуществляемая с целью выяснения относимости,

допустимости и достоверности каждого доказательства, проиллюстрировано, что только в ряде статей Уголовного процессуального кодекса Украины исследования доказательств употребляется в значении проверки доказательств. Доказано, что чаще всего законодатель под исследованием доказательств подразумевает деятельность, охватывающая сбор и проверку доказательств. Показано, что в отдельных нормах Уголовного процессуального кодекса Украины исследование доказательств употребляется в третьем смысле – как доказывание, то есть, деятельность, заключающаяся в сборе, проверке и оценке доказательств и осуществляемая с целью выяснения обстоятельств уголовного производства. В статье обоснована ошибочность взглядов, будто понятия проверки и исследования доказательств тождественны и употребляются как синонимы.

Ключевые слова: *доказательство, доказывание, проверка доказательств, исследования доказательств, уголовный процесс Украины.*

Summary. *The article deals with the scholars' views on how checking the evidence and investigation the evidence in the criminal process correlate. Based on the analysis of the Criminal Procedural Code of Ukraine adopted on April 13, 2012 (with subsequent changes), the question of the correlation between checking the evidence and investigation the evidence in criminal process of Ukraine was clarified. Meanings in which investigation the evidence is used in all the articles of the Criminal Procedural Code of Ukraine in which it occurs are figured out. Proceeding from the fact that checking the evidence is the activity of the subjects of proving for content of evidence clarification, the comparison of evidence, and the collection of new evidence carried out in order to determine the relevance, admissibility and authenticity of each evidence, it is illustrated that only in a number of articles of Criminal Procedural Code of Ukraine investigating the evidence is used in the same meaning as checking the*

evidence. It is proved that the legislator by investigating the evidence mostly means the activity including the collection and checking the evidence. It is shown that in separate norms of the Criminal Procedural Code of Ukraine investigating the evidence is used in the third sense – as proving, that is, the activity consisting in the collection, checking and evaluation of evidence which is carried out in order to clarify the circumstances of the criminal proceedings. The article substantiates the false beliefs that the concepts of checking the evidence and investigating the evidence are identical and are used synonymously.

***Key words:** evidence, proving, checking the evidence, examination the evidence, criminal procedure in Ukraine.*

Постановка проблеми. У ч. 2 ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України (надалі – КПК України) зазначено, що доказування полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження [1]. Законодавець розкриває поняття збирання доказів у ст. 93 КПК України, а поняття оцінки доказів – у ст. 94 КПК України. Разом з цим, у КПК України відсутня окрема стаття, присвячена перевірці доказів, зміст цього поняття у жодному нормативно-правовому акті не розкривається. При цьому в багатьох інших статтях КПК України законодавець використав термін “дослідження доказів”. Тривалий час у науці точиться дискусія про співвідношення понять перевірка та дослідження доказів.

Аналіз досліджень і публікацій. Про перевірку та дослідження доказів в межах праць про доказування в різний час писали: В. Д. Арсеньєв [4], О. М. Ларін [11], Р. С. Белкін [12], М. М. Михеєнко [2], О. О. Хмиров [10], С. А. Шейфер [3], Ю. М. Грошевий [5], В. Т. Нор [6], В. М. Тертишник [13], О. В. Капліна [7], О. В. Литвин [9].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Завданням статті є з'ясування співвідношення перевірки та дослідження доказів у кримінальному процесі України.

Виклад основного матеріалу. Існує два ключових погляди на співвідношення перевірки та дослідження доказів – ототожнення та розмежування. Прихильниками першого підходу були М. М. Михеєнко, С. А. Шейфер, В. Д. Арсеньєв, Ю. М. Грошевий, є – В. Т. Нор, О. В. Капліна, А. Р. Белкін, О. В. Литвин [2, с. 16; 3; 4, с. 15-16; 5, с. 203; 6, с. 77-79; 7, с. 93; 8, с. 78; 9, с. 730]. Натомість, на думку О. О. Хмирова, дослідження є складовою частиною перевірки доказів як елемента процесу доказування [10, с. 132]. О. М. Ларін з цього приводу висловився так: “Закон говорить про дослідження обставин справи, про доказування, а також про дослідження доказів. Навряд чи правильно, втім, думати, що за цими неспівпадаючими позначеннями стоять різні поняття. Підставами остаточного рішення у кримінальній справі слугують юридичні факти – обставини, передбачені кримінально-процесуальним законом. Ці, як і інші обставини, які мають значення для справи, встановлюються одним шляхом – шляхом доказування, тобто, оперування доказами, на основі доказів. Тому терміни “дослідження обставин справи”, “доказування” і “дослідження доказів” можуть розглядатися як синоніми” [11, с. 17]. Р. С. Белкін елементом доказування вважав саме дослідження доказу, а перевірку достовірності існування тих фактичних даних, які являють собою зміст доказу, – однією із складових дослідження [12, с. 48]. В. М. Тертишник виділяє дослідження доказів як окремий компонент у доказуванні, поруч із збиранням, перевіркою, оцінкою та використанням доказів [13, с. 278].

На підставі аналізу КПК України вбачається, що термін “дослідження” вживається у трьох різних значеннях: у значенні перевірки доказів, у значенні діяльності, що охоплює збирання та перевірку доказів,

у значенні діяльності, що охоплює збирання, перевірку та оцінку доказів, тобто – у значенні доказування як з'ясування фактичних обставин справи.

Перевірка доказів – це діяльність суб'єктів доказування із з'ясування змісту доказу, зіставлення доказів, збирання нових доказів, що здійснюється з метою з'ясування належності, допустимості та достовірності кожного доказу. Дослідження доказів вживається у значенні перевірки у ч. 2 ст. 89, п. 6 ч. 2 ст. 193, ч. 13 ст. 352, ст. 357, ст. 358, ст. 359, ч. 1 ст. 360, п. 1 ч. 1 ст. 386 КПК України. Розглянемо зміст кожної із цих статей (частин статей).

Так, у ч. 2 ст. 89 КПК України передбачено, що “У разі встановлення очевидної недопустимості доказу під час судового розгляду суд визнає цей доказ недопустимим, що тягне за собою неможливість *дослідження* такого доказу або припинення його *дослідження* в судовому засіданні, якщо таке *дослідження* було розпочате”. Під дослідженням тут мається на увазі діяльність учасників судового провадження, спрямована на з'ясування змісту доказу, визначення, чи є він належним, допустимим та достовірним.

Відповідно до п. 6 ч. 2 ст. 193 КПК України, слідчий суддя, суд, до якого прибув або доставлений підозрюваний, обвинувачений для участі у розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу, зобов'язаний роз'яснити його право *досліджувати* речові докази, документи, показання, на які посилається прокурор, та надавати речі, документи, показання інших осіб на спростування доводів прокурора. У цитованій нормі під словом “досліджувати” мається на увазі право підозрюваного, обвинуваченого вчиняти дії, спрямовані на з'ясування належності, допустимості та достовірності доказів, на які посилається прокурор, тобто – право перевіряти докази, подані прокурором.

Згідно із ч. 13 ст. 352 КПК України, “Під час *дослідження* інших доказів свідкам можуть ставити запитання учасники судового провадження, експерт, а також суд”. У цій нормі наведено один із способів

перевірки доказів: отримання нових доказів, у даному випадку – показань свідка, та їх зіставлення із тими доказами, що перевіряються.

Способи перевірки доказів залежно від їх процесуального джерела описані у статтях 357-359 КПК України. Стаття 357 КПК України має назву “Дослідження речових доказів”, стаття 358 КПК України – “Дослідження документів”, стаття 359 КПК України – “Дослідження звуко- і відеозаписів”.

У ч. 1 ст. 360 КПК України передбачено, що “Під час дослідження доказів суд має право скористатися усними консультаціями або письмовими роз’ясненнями спеціаліста, наданими на підставі його спеціальних знань”. Вбачається, що законодавець наділив суд таким правом для з’ясування змісту доказів, з’ясування їх належності, допустимості та достовірності, тобто – для перевірки доказів.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 386 КПК України, “Присяжний має право брати участь у дослідженні всіх відомостей та доказів у судовому засіданні”. У цій нормі йдеться про право присяжного користуватися тими ж правами, що й професійний суддя, у роботі з доказами під час судового засідання.

Найчастіше словосполучення “дослідження доказів” у КПК України вживається у значенні діяльності, що охоплює збирання та перевірку доказів, а саме – в п. 16 ч. 1 ст. 7, ст. 23, ч. 3 ст. 27, ч. 6 ст. 99, ч. 4 ст. 151, ч. 3 ст. 156, ч. 4 ст. 172, ч. 4 ст. 193, ч. 5 ст. 244, ч. 1 ст. 266, ч. 3 ст. 297³, ч. 2 ст. 302, ч. 2 ст. 319, п. 5 ч. 2 ст. 322, ч. 1 ст. 330, ч. 3 ст. 339, ч. 5 ст. 364, ч. 3 ст. 370, ч. 2 ст. 388, ч. 1 ст. 394, п. 5 ч. 2 ст. 396, п. 1 ч. 1 ст. 411, ч. 1 ст. 433. Проаналізуємо кожне таке вживання.

Одна із засад кримінального провадження сформульована як “безпосередність дослідження показань, речей і документів” (п. 16 ч. 1 ст. 7, ст. 23 КПК України). Стаття 23 КПК України, яка розкриває зміст цієї засади, містить такі положення:

“1. Суд *досліджує* докази безпосередньо. Показання учасників кримінального провадження суд *отримує* усно.

2. Не можуть бути визнані доказами відомості, що містяться в показаннях, речах і документах, які не були предметом безпосереднього *дослідження* суду, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Суд може прийняти як доказ показання осіб, які не дають їх безпосередньо в судовому засіданні, лише у випадках, передбачених цим Кодексом.

3. Сторона обвинувачення зобов'язана забезпечити присутність під час судового розгляду свідків обвинувачення з метою реалізації права сторони захисту на допит перед незалежним та неупередженим судом”.

Як бачимо, до змісту цієї засади входить, зокрема, правило про те, що всі докази мають бути надані суду для з'ясування їх змісту, вирішення питання про їх властивості, місце у системі доказів. Підтвердженням цього є друге речення першої частини цієї статті: “Показання учасників кримінального провадження суд *отримує* усно”. Тобто, під “безпосереднім дослідженням” мається на увазі збирання доказів судом “пасивним шляхом” (шляхом отримання) і участь суду у перевірці усіх доказів разом із іншими учасниками судового провадження.

У ч. 3 ст. 27 КПК України передбачено, що “особисті записи, листи, зміст особистих телефонних розмов, телеграфних та інших повідомлень можуть бути оголошені у відкритому судовому засіданні, якщо слідчий суддя, суд не прийме рішення про їх *дослідження* у закритому судовому засіданні на підставі пункту 3 частини другої цієї статті”. Дослідження певних доказів у закритому судовому засіданні означає, що ці докази будуть оголошені, тобто, зібрані, а також перевірені у присутності лише учасників судового провадження. Тому тут теж дослідження вживається у значенні діяльності, що охоплює збирання та перевірку доказів.

Відповідно до ч. 6 ст. 99 КПК України, “сторона кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої

здійснюється провадження, мають право надати витяги, копії, компіляції, узагальнення документів, які незручно повністю *досліджувати* в суді, а на вимогу суду – зобов'язані надати документи у повному обсязі". У цитованій нормі передбачене право суб'єкта доказування подати суду тільки частину документу, якщо такий документ незручно подати та перевірити повністю. Отже, тут теж йдеться про збирання та перевірку.

Можна виокремити ряд норм КПК України, де йдеться про право слідчого судді, суду "дослідити будь-які матеріали" під час розгляду клопотань. Так, у ч. 4 ст. 151 КПК України зазначено, що "під час розгляду клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом слідчий суддя має право за клопотанням сторін кримінального провадження або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи *дослідити будь-які матеріали*, що мають значення для вирішення питання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом". У ч. 3 ст. 156 КПК України вказано, що "Під час розгляду клопотання слідчий суддя, суд має право за клопотанням сторін кримінального провадження або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи *дослідити будь-які матеріали*, що мають значення для вирішення питання про відсторонення від посади". Відповідно до ч. 4 ст. 172 КПК України, "Під час розгляду клопотання про арешт майна слідчий суддя має право за клопотанням учасників розгляду або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи *дослідити будь-які матеріали*, що мають значення для вирішення питання про арешт майна". Згідно із ч. 4 ст. 193 КПК України, "за клопотанням сторін або за власною ініціативою слідчий суддя, суд має право заслухати будь-якого свідка чи *дослідити будь-які матеріали*, що мають значення для вирішення питання про застосування запобіжного заходу". У ч. 5 ст. 244 КПК України, яка регулює розгляд слідчим суддею клопотання про призначення експертизи, закріплено, що "під час розгляду клопотання слідчий суддя має право за клопотанням учасників розгляду

або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи *дослідити будь-які матеріали*, що мають значення для вирішення клопотання”. У ч. 3 ст. 297³ КПК України визначено, що “Під час розгляду клопотання слідчий суддя має право за клопотанням сторін кримінального провадження або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи *дослідити будь-які матеріали*, що мають значення для вирішення питання про здійснення спеціального досудового розслідування”. У кожній із цих норм йдеться про право слідчого судді (у певних випадках – суду) заслухати свідка, а також дослідити (зібрати та перевірити) інші докази для правильного вирішення питання, що є предметом його розгляду.

Згідно із ч. 1 ст. 266 КПК України, “*Дослідження інформації*, отриманої при застосуванні технічних засобів, у разі необхідності здійснюється за участю спеціаліста. Слідчий вивчає зміст отриманої інформації, про що складається протокол. При виявленні відомостей, що мають значення для досудового розслідування і судового розгляду, в протоколі відтворюється відповідна частина інформації, після чого прокурор вживає заходів для збереження отриманої інформації”. Під дослідженням інформації, отриманої при застосуванні технічних засобів, мається на увазі з’ясування змісту цієї інформації, також вирішення питання, чи наявні серед цієї інформації відомості, що мають значення для кримінального провадження. Отже, слідчий здійснює як збирання доказів, так і їх перевірку уже на етапі збирання.

У ч. 2 ст. 319 КПК України вказано, що “У випадку, передбаченому цією частиною, *докази*, що були *досліджені* під час судового розгляду до заміни судді, зберігають доказове значення та можуть бути використані для обґрунтування судових рішень”. У цій нормі йдеться про те, що докази, зібрані та перевірені до заміни судді, зберігають доказове значення. Схожі положення закріплені у ч. 1 ст. 330 та у ч. 3 ст. 339 КПК України. Так, відповідно до ч. 1 ст. 330 КПК України, “Після повернення

до зали засідання обвинуваченому надається можливість ознайомитися з *доказами*, які були *досліджені*, а також з рішеннями, які були ухвалені за його відсутності, та дати пояснення щодо них”. А в ч. 3 ст. 339 КПК України, яка регулює висунення додаткового обвинувачення та початок провадження щодо юридичної особи під час судового розгляду, закріплено, що “Після закінчення встановленого судом строку, судово провадження повинно бути розпочате з підготовчого судового засідання. Нове *дослідження доказів*, які вже були досліджені судом до висунення додаткового обвинувачення, здійснюється тільки у разі визнання судом такої необхідності. Нове *дослідження доказів*, які вже були досліджені судом до початку провадження щодо юридичної особи, здійснюється за клопотанням представника такої юридичної особи тільки у разі визнання судом такої необхідності”. В обох статтях під дослідженням мається на увазі збирання та перевірка доказів: за відсутності обвинуваченого (ч. 1 ст. 330 КПК України) та до висунення додаткового обвинувачення чи до початку провадження щодо юридичної особи (ч. 3 ст. 339 КПК України).

Відповідно до п. 5 ч. 2 ст. 322 КПК України, не вважається порушенням безперервності судового розгляду випадки відкладення судового засідання внаслідок проведення *дослідження речових доказів* за місцем їх знаходження, огляду на місці. У цій нормі під дослідженням мається на увазі діяльність, що охоплює збирання та перевірку доказів.

У ч. 5 ст. 364 КПК України передбачено, що “Учасники судового провадження мають право в судових дебатах посилатися лише на ті докази, які були *досліджені* в судовому засіданні. Якщо під час судових дебатів виникне потреба подати нові докази, суд відновлює з’ясування обставин, встановлених під час кримінального провадження, та перевірки їх доказами, після закінчення якого знову відкриває судові дебати з приводу додатково *досліджених обставин*”. У цій частині статті дослідження вживається у двох різних значеннях. Так, у реченні

“Учасники судового провадження мають право в судових дебатах посилатися лише на ті докази, які були *досліджені* в судовому засіданні” під дослідженням мається на увазі діяльність, що охоплює збирання та перевірку – учасники судового провадження мають право в судових дебатах посилатися лише на ті докази, які були зібрані та перевірені в судовому засіданні. Однак, у реченні “Якщо під час судових дебатів виникне потреба подати нові докази, суд відновлює з’ясування обставин, встановлених під час кримінального провадження, та перевірки їх доказами, після закінчення якого знову відкриває судові дебати з приводу додатково *досліджених обставин*” під дослідженням мається на увазі доказування як діяльність зі збирання, перевірки та оцінки доказів. Виходячи зі змісту цієї статті, суд відкриває дебати з приводу обставин, для доказування яких були подані нові докази. Те ж саме у ч. 4 ст. 365 КПК України: “Якщо обвинувачений в останньому слові повідомить про нові обставини, які мають істотне значення для кримінального провадження, суд за своєю ініціативою або за клопотанням учасників судового провадження відновлює з’ясування обставин, встановлених під час кримінального провадження, та перевірку їх доказами, після завершення яких відкриває судові дебати з приводу додатково *досліджених обставин* і надає останнє слово обвинуваченому”.

Так само в ч. 3 ст. 370 КПК України під дослідженням мається на увазі збирання та перевірка доказів: “Обґрунтованим є рішення, ухвалене судом на підставі об’єктивно з’ясованих обставин, які підтверджені доказами, *дослідженими* під час судового розгляду та оціненими судом відповідно до статті 94 цього Кодексу”. Аналогічно в ч. 2 ст. 388 КПК України: “За пропозицією головуючого присяжні складають присягу такого змісту: “Я, (прізвище, ім’я, по батькові), присягаю виконувати свої обов’язки чесно і неупереджено, брати до уваги лише *досліджені* в суді докази, при вирішенні питань керуватися законом, своїм внутрішнім

переконанням і совістю, як личить вільному громадянину і справедливій людині”. В обох наведених частинах статей йдеться про обов’язок при прийнятті рішення брати до уваги лише ті докази, які були зібрані та перевірені під час судового розгляду.

У ч. 2 ст. 302 КПК України визначено, що “слідчий, прокурор зобов’язаний роз’яснити підозрюваному, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, зміст встановлених досудовим розслідуванням обставин, а також те, що у разі надання згоди на розгляд обвинувального акта у спрощеному порядку вони будуть позбавлені права оскаржувати вирок в апеляційному порядку з підстав розгляду провадження за відсутності учасників судового провадження, *недослідження доказів* у судовому засіданні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставини”. Із цією статтею пов’язана ч. 1 ст. 394 КПК України, де передбачено, що “Вирок суду першої інстанції, ухвалений за результатами спрощеного провадження в порядку, передбаченому статтями 381 та 382 цього Кодексу, не може бути оскаржений в апеляційному порядку з підстав розгляду провадження за відсутності учасників судового провадження, *недослідження доказів* у судовому засіданні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставини”. Розгляд обвинувального акту у спрощеному провадженні передбачає собою те, що сторони визнають низку обставин як встановлені, що виключає їх подальше доказування. При цьому збирання та перевірка доказів на підтвердження обставин, визнаних сторонами, не відбувається. Тому під дослідженням доказів у цій статті йдеться про відсутність діяльності, що охоплює збирання та перевірку. При цьому в діяльність із дослідження доказів у розумінні цитованих статей не варто включати оцінку, адже там йдеться про “дослідження у судовому засіданні”, а оцінка доказів судом відбувається в нарадчій кімнаті, а не в судовому засіданні.

У п. 5 ч. 2 ст. 396 КПК України визначено, що в апеляційній скарзі зазначаються клопотання особи, яка подає апеляційну скаргу, про *дослідження доказів*. Тут теж йдеться про право особи подати клопотання про збирання та перевірку доказів, які не були зібрані та перевірені під час розгляду справи судом першої інстанції.

У п. 1 ч. 1 ст. 411 КПК України визначено, що “судове рішення вважається таким, що не відповідає фактичним обставинам кримінального провадження, якщо ... висновки суду не підтверджуються *доказами, дослідженими* під час судового розгляду”. У цитованій нормі під дослідженням йдеться про діяльність зі збирання та перевірки доказів: судове рішення вважається таким, що не відповідає фактичним обставинам кримінального провадження, якщо висновки суду не підтверджуються *доказами, зібраними та перевіреними* під час судового розгляду.

У ч. 1 ст. 433 КПК України передбачено, що “Суд касаційної інстанції перевіряє правильність застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального та процесуального права, правової оцінки обставин і не має права *досліджувати докази, встановлювати та визнавати доведеними обставини, що не були встановлені в оскарженому судовому рішенні, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу*”. Як слідує з цієї норми, суду касаційної інстанції заборонено здійснювати доказування як встановлення обставин кримінального провадження, в тому числі – досліджувати (збирати та перевіряти) докази.

У низці статей КПК України дослідження вживається у значенні доказування як з’ясування обставин кримінального провадження, тобто, охоплює всі три компоненти доказування – збирання, перевірку та оцінку.

Так, в ч. 2 ст. 9 КПК України, яка розкриває зміст засади законності, передбачено, що “прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий зобов’язані всебічно, повно і неупереджено *дослідити обставини*

кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень". Дослідження обставин – це їх з'ясування, а з'ясування обставин можливе лише шляхом роботи з доказами – збирання, перевірки та оцінки.

У ч. 1 ст. 94 КПК України визначено, що "слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому *дослідженні* всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів - з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення". У цій нормі теж йдеться про дослідження обставин, тобто – доказування як з'ясування фактичних обставин кримінального провадження.

У ч. 6 ст. 206 КПК України передбачено, що "якщо під час будь-якого судового засідання особа заявляє про застосування до неї насильства під час затримання або тримання в уповноваженому органі державної влади, державній установі (орган державної влади, державна установа, яким законом надано право здійснювати тримання під вартою осіб), слідчий суддя зобов'язаний зафіксувати таку заяву або прийняти від особи письмову заяву та доручити відповідному органу досудового розслідування провести *дослідження фактів*, викладених в заяві особи". У цій статті йдеться про обов'язок слідчого судді доручити органу досудового розслідування провести дослідження фактів, викладених в заяві особи. Іншими словами, слідчий суддя доручає з'ясувати наявність або відсутність певних обставин, тобто, у цій нормі дослідження теж

вживається у значенні доказування як з'ясування фактичних обставин кримінального провадження.

У ч. 8 ст. 295 КПК України передбачено, що “прокурор відмовляє у задоволенні клопотання та продовженні строку досудового розслідування у разі, якщо слідчий, прокурор, який звернувся з клопотанням, не доведе наявність підстав, передбачених частиною шостою цієї статті, а також якщо *досліджені* під час вирішення цього питання *обставини* свідчать про відсутність достатніх підстав вважати, що сталася подія кримінального правопорушення, яка дала підстави для повідомлення про підозру, та/або підозрюваний причетний до цієї події кримінального правопорушення”. У цій частині статті під дослідженими обставинами варто розуміти обставини, для встановлення яких було зібрано, перевірено та оцінено докази.

Дослідження обставин вживається у значенні “з'ясування обставин”, тобто “доказування” ще у таких статтях (частинах статей) КПК України:

- ч. 2 ст. 394 КПК України: “Судове рішення суду першої інстанції не може бути оскаржене в апеляційному порядку з підстав заперечення обставин, які ніким не оспорювалися під час судового розгляду і *дослідження* яких було визнано судом недоцільним відповідно до положень частини третьої статті 349 цього Кодексу”;
- ч. 4 ст. 396 КПК України: “Якщо в апеляційній скарзі зазначаються *обставини*, які не були *досліджені* в суді першої інстанції, або докази, які не подавалися суду першої інстанції, то в ній зазначаються причини цього”.
- ст. 495 КПК України: “Суд, вислухавши думку прокурора, захисника і законного представника неповнолітнього обвинуваченого, має право своєю ухвалою видалити його із залу судового засідання на час *дослідження обставин*, що можуть негативно вплинути на нього.

Після повернення неповнолітнього обвинуваченого головуєчий знайомить його з результатами *дослідження обставин*, проведеного за його відсутності, і надає йому можливість поставити запитання особам, які були допитані за його відсутності”.

Відповідно до ч. 4 ст. 466 КПК України, “Суд має право *не досліджувати* докази щодо обставин, що встановлені в судовому рішенні, яке переглядається за нововиявленими або виключними обставинами, якщо вони не оспорюються”. У цій нормі йдеться про те, що обставини, встановлені у судовому рішенні, що переглядається за нововиявленими або виключними обставинами, якщо вони (ці обставини) не оспорюються, заново не доказуються. Тобто, під дослідженням доказів щодо таких обставин мається на увазі їх збирання, перевірка та оцінка.

У ст. 487 КПК України, що має назву “*З’ясування умов життя та виховання неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого*”, вказано, що “*При дослідженні умов життя та виховання неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого належить з’ясувати ...*”. Сама назва статті вказує на те, що під “дослідження умов життя” належить розуміти їх з’ясування, а єдиним належним способом з’ясування обставин є збирання, перевірка та оцінка доказів.

У значенні доказування дослідження вживається і в ч. 8 ст. 584 КПК України: “При розгляді клопотання слідчий суддя *не досліджує питання про винуватість* та не перевіряє законність процесуальних рішень, прийнятих компетентними органами іноземної держави у справі стосовно особи, щодо якої надійшов запит про видачу”. Те ж саме у ч. 4 ст. 591 КПК України: “При розгляді скарги слідчий суддя *не досліджує питання про винуватість* та не перевіряє законність процесуальних рішень, прийнятих компетентними органами іноземної держави у справі стосовно особи, щодо якої надійшов запит про видачу (екстрадицію)”.

У КПК України є ряд статей, де в різних частинах поняття дослідження доказів вживається в різних значеннях. Так, у ч. 1 ст. 349 КПК України, яка називається “Визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню, та порядку їх дослідження”, поняття дослідження доказів вживається у значенні діяльності, що охоплює збирання та перевірку доказів: “Після виконання дій, передбачених статтею 348 цього Кодексу, головуєчий з’ясовує думку учасників судового провадження про те, які докази потрібно *дослідити*, та про порядок їх *дослідження*. Докази зі сторони обвинувачення *досліджуються* в першу чергу, а зі сторони захисту – у другу”. Так само й у першому реченні частини другої цієї статті: “Обсяг доказів, які будуть *досліджуватися*, та порядок їх *дослідження* визначаються ухвалою суду і в разі необхідності можуть бути змінені”. Однак у другому реченні частини другої дослідження доказів уже вживається у значенні перевірки: “Під час здійснення спеціального судового провадження *досліджуються всі надані докази*”. А в третій частині під дослідженням мається на увазі доказування: “Суд має право, якщо проти цього не заперечують учасники судового провадження, визнати недоцільним *дослідження доказів* щодо тих обставин, які ніким не оспорується. При цьому суд з’ясовує, чи правильно розуміють зазначені особи зміст цих обставин, чи немає сумнівів у добровільності їх позиції, а також роз’яснює їм, що у такому випадку вони будуть позбавлені права оскаржити ці обставини в апеляційному порядку”.

Ч. 3 ст. 404 КПК України складається із одного речення. У першій частині цього речення під дослідженням мається на увазі доказування: “За клопотанням учасників судового провадження суд апеляційної інстанції зобов’язаний повторно *дослідити обставини*, встановлені під час кримінального провадження, за умови, що вони досліджені судом першої інстанції не повністю або з порушеннями ...”. У другій же частині цього речення дослідження вживається як збирання та оцінка: “... та може

дослідити докази, які не досліджувалися судом першої інстанції, виключно якщо про дослідження таких доказів учасники судового провадження заявляли клопотання під час розгляду в суді першої інстанції або якщо вони стали відомі після ухвалення судового рішення, що оскаржується”.

У ч. 1 ст. 410 КПК України теж йдеться як про дослідження обставин (доказування), так і про дослідження доказів (збирання та перевірка): “Неповним визнається судовий розгляд, під час якого залишилися *недослідженими обставини, з’ясування яких може мати істотне значення для ухвалення законного, обґрунтованого та справедливого судового рішення, зокрема, у разі якщо:*

1) судом були відхилені клопотання учасників судового провадження про допит певних осіб, *дослідження доказів* або вчинення інших процесуальних дій для підтвердження чи спростування обставин, з’ясування яких може мати істотне значення для ухвалення законного, обґрунтованого та справедливого судового рішення ...”.

Ч. 2 ст. 531 КПК України складається із одного речення. У першій частині цього речення дослідження доказів відповідає за змістом перевірки доказів: “У рішенні суду про відновлення матеріалів втраченого кримінального провадження зазначається, на підставі яких конкретно доказів, поданих суду і *досліджених* у судовому засіданні з участю всіх учасників судового провадження ...”. Натомість у другій частині речення дослідження – це збирання та перевірка: “... суд вважає установленим зміст відновленого судового рішення, наводяться висновки суду про доведеність того, які докази *досліджувалися* судом і які процесуальні дії вчинялися”.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Проведений аналіз КПК України дає підстави для висновку про те, що погляди, ніби дослідження доказів – це те ж саме,

що й перевірка, і навпаки, є хибними. Поняття дослідження доказів лише в частині норм КПК України вживається у значенні перевірки доказів. У більшості випадків під ним варто розуміти діяльність, що охоплює збирання та перевірку доказів, в окремих нормах – діяльність, що охоплює збирання, перевірку та оцінку доказів, тобто, саме доказування.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-13. – 144 с.
2. Михеенко М. М. Доказывание в советском уголовном судопроизводстве / М. М. Михеенко. – К., 1984. – 136 с.
3. Шейфер С. А., Николаева К. А. К вопросу о структуре доказывания / С. А. Шейфер, К. А. Николаева // Вестник Томского государственного университета. – 2016. – № 2 (20) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/k-voprosu-o-strukture-dokazyvaniya>.
4. Арсеньев В. Д. Вопросы общей теории судебных доказательств в советском уголовном процессе / В. Д. Арсеньев. – М.: Юридическая литература, 1964. – 179 с.
5. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Х.: Право, 2013. – 824 с.
6. Нор В. Т. Проблеми теорії і практики судових доказів / В. Т. Нор. – Львів: ЛДУ (Вища шк.), 1978. – 110 с.
7. Кримінальний процес : навч. посіб. для підготовки до іспиту / О. В. Капліна, М. О. Карпенко, В. І. Маринів та ін. – Х.: Право, 2016. – 296 с.
8. Белкин А. Р. Теория доказывания в уголовном судопроизводстве / А. Р. Белкин – М.: Норма, 2007. – 528 с.

9. Литвин О. В. Дослідження доказів у судовому розгляді: деякі питання / О. В. Литвин // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 67. – С. 728-734.
10. Хмыров А. А. Теория доказывания. Учебное пособие / А. А. Хмыров. – Краснодар: Кубанский университет, 2006. – 177 с.
11. Ларин А. М. Расследование по уголовному делу: процессуальные функции / А. М. Ларин. – М.: Юрид. лит., 1986. – 160 с.
12. Белкин Р. С. Собираение, исследование и оценка доказательств / Р. С. Белкин. – М.: Наука, 1966. – 296 с.
13. Тертишник В. М. Кримінально-процесуальне право України. Підручник. 5-видання, доповнене і перероблене / В. М. Тертишник. – К.: "А.С.К", 2007. – 848 с.

References

1. Kryminal'nyj procesual'nyj kodeks Ukrajinny vid 13 kvitnja 2012 roku // Vidomosti Verhovnoji Rady Ukrajinny. – 2013. – № 9-13. – 144 s.
2. Myheenko M. M. Dokazyvanye v sovetskom ugovnom sudoproyzvodstve / M. M. Myheenko. – K., 1984. – 136 s.
3. Shejfer S. A., Nykolaeva K. A. K voprosu o strukture dokazyvaniya / S. A. Shejfer, K. A. Nykolaeva // Vestnyk Tomskovogo gosudarstvennogo unyversyteta. – 2016. – № 2 (20) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://cyberleninka.ru/article/v/k-voprosu-o-strukture-dokazyvaniya>.
4. Arsen'ev V. D. Voprosy obschej teoryy sudebnyh dokazatel'stv v sovetskom ugovnom processe / V. D. Arsen'ev. – M.: Jurydycheskaja lyteratura, 1964. – 179 s.
5. Kryminal'nyj proces : pidruchnyk / Ju. M. Groshevyj, V. Ja. Tacij, A. R. Tumanjanc ta in.; za red. V. Ja. Tacija, Ju. M. Groshevogo, O. V. Kaplinoji, O. G. Shylo. – H.: Pravo, 2013. – 824 s.

6. Nor V. T. Problemy teorii i praktyky sudovyh dokaziv / V. T. Nor. – L'viv : LDU (Vyscha shk.), 1978. – 110 s.
7. Kryminal'nyj proces : navch. posib. dlja pidgotovky do ispytu / O. V. Kaplina, M. O. Karpenko, V. I. Maryniv ta in. – H.: Pravo, 2016. – 296 s.
8. Belkyn A. R. Teoryja dokazyvanyja v ugolovnom sudoproyzvodstve / A. R. Belkyn – M.: Norma, 2007. – 528 s.
9. Lytvyn O. V. Doslidzhennja dokaziv u sudovomu rozgljadi: dejaki pytannja / O. V. Lytvyn // Aktual'ni problemy derzhavy i prava. – 2012. – Vyp. 67. – S. 728-734.
10. Hmyrov A. A. Teoryja dokazyvanyja. Uchebnoe posobyje / A. A. Hmyrov. – Krasnodar: Kubanskyj unyversytet, 2006. – 177 s.
11. Laryn A. M. Rassledovanye po ugolovnomu delu: processual'nye funkcyi / A. M. Laryn. – M.: Juryd. lyt., 1986. – 160 s.
12. Belkyn R. S. Sobyranje, yssledovanye y ocenka dokazatel'stv / R. S. Belkyn. – M.: Nauka, 1966. – 296 s.
13. Tertyshnyk V. M. Kryminal'no-procesual'ne pravo Ukrajinny. Pidruchnyk. 5-vydannja, dopovnene i pereroblene / V. M. Tertyshnyk. – K.: "A.S.K", 2007. – 848 s.